

Lotoso valgytojas*

Daugelis žmonių, tiesą sakant, didžioji dauguma, gyvena tokį gyvenimą, kokį jiems primetė aplinkybės, ir, nors kai kurie nusiskundžia, kad įsėdo ne į tas roges ir kitomis aplinkybėmis būtų daug daugiau pasiekę, didžiuma priima savo likimą romiai ir netgi nuolankiai. Jie kaip tramvajai nuolat keliauja tais pačiais bėgiais ten ir atgal, ten ir atgal, kol galiausiai nebepajėgia judėti ir atsiduria metalo lauže. Nedažnai gali rasti žmogų, kuris gyvenimą drąsiai ima į savo rankas. Kai atrandi tokį, verta į jį gerai išsižiūrėti.

Štai kodėl aš panorau susipažinti su Tomu Vilsonu. Jis pasiėlgė drąsiai ir įdomiai. Žinoma, jo eksperimentas dar nebuvo pasibaigęs, o nesulaukus jo galo, kažin ar galima buvo pavadinti jį sėkmingu. Bet iš to, ką man teko girdėti, jis atrodė esąs savotiškas žmogus, tad pamaniau, kad būtų neprošal su juo susitikti. Man sakė, kad jis itin santūrus, tačiau buvau tikras, jog kantriai ir taktiškai įtikinsiu jį man atsiverti.

* Lotosų valgytojais, arba lotofagais, graikų mitologijoje žmonių gentis, kurią per savo klajones sutiko vienoje saloje Odisejas. Jų pagrindinis maistas – lotoso žiedai ir vaisiai, kurie veikia kaip narkotikai ir panardina salos gyventojus į tingų snaudulį.

Norėjau sužinoti visus faktus iš jo paties lūpų. Pasakodami žmonės mėgsta perdėti ir pafantazuoti, tad nemaž nebūčiau nustebęs, jeigu jo istorija būtų toli gražu ne tokia nepaprasta, kaip mane tikino.

Ir šis išpūdis, kai pagaliau su juo susipažinau, pasitvirtino. Tai atsitiko Kaprio salos, kur gyvenau rugpjūtį draugo viloje, centrinėje aikštėje prieš pat saulėlydį, kai ten susirenka dauguma gyventojų, vietinių ir užsieniečių, pasišnekėti su draugais vakaro vėsoje. Nuo terasos atsiveria vaizdas į Neapolio įlanką, o kai saulė pamažu grimzta jūroje, jos nuostabiose žarose suspindi Iskijos sala. Tai vienas gražiausių reginių visame pasaulyje. Stovėjau ten su savo bičiuliu ir gėrėjausi, kai staiga jis pasakė:

– Žiūrėk, ten Vilsonas.

– Kur?

– Vyras, sėdintis ant parapeto, nugara į mus. Su mėlynais marškiniais.

Pamačiau niekuo neišsiskiriančią nugarą ir nedidelį pakaušį žilų plaukų, trumpų ir praretėjusių.

– Būtų gerai, kad jis atsisuktų, – pratariau.

– Tuoju atsisuks.

– Pakviesk jį išgerti su mumis Morgano restorane.

– Gerai.

Pasakiško grožio akimirka praėjo, ir saulė lyg apelsino skiltelė leidosi į vyno raudonumo jūrą. Mes apsigrėžėme ir, atrėmę nugaras į parapetą, žiūrėjome į einančius pro šalį. Visi tarškėjo be paliovos ir tas žvalus marmaliavimas smagi-

no. Paskui suskambo bažnyčios varpas, kiek įskilęs, bet nepraradęs garso grynumo. Kaprio aikštė su laikrodžio bokštu, stūksančiu virš tako, vedančio iš įlankos, ir su bažnyčia laiptų viršuje galėtų būti puiki dekoracija kokiai nors Donicečio operai – rodės, ta šneki minia tuoj tuoj uždainuos balsingu choru. Tai buvo nuostabu ir nerealu.

Į tą sceną žiūrėjau taip įnikęs, kad nepastebėjau, kaip Vilsonas pakilo nuo parapeto ir pasuko mūsų link. Jį sustabdė mano draugas.

– Sveikas, Vilsonai, jau kelios dienos kaip nematau tavęs maudantis.

– Dėl įvairumo maudžiausi kitoje pusėje.

Tada mano draugas pristatė mane. Vilsonas paspaudė man ranką, mandagiai, bet abejingai: į Kaprį kelioms dienoms ar kelioms savaitėms atvyksta galybė svetimšalių, taigi buvau tikras, kad jis nuolat susitinka su atvykėliais ir išvykėliais. Tada mano draugas pakvietė jį drauge su mumis išgerti po taurelę.

– Kaip tik ketinau valgyti vakarienę, – pasakė jis.

– Ar ji nepalauks? – paklausiau.

– Gal ir palauks, – nusišypsojo jis.

Nors jo dantys buvo nekokie, jis šypsojosi patraukliai – švelniai ir maloniai. Dėvėjo mėlynus medvilninius marškinius ir pilkas kelnes iš plonos drobės, susiraukšlėjusias ir ne per švariausias, avėjo labai senais virveliniais sandalais. Jo apranga buvo vaizdinga ir labai pritiko tai vietai ir orui, bet visiškai nederejo su jo veidu. Šis buvo pailgas, raukšlelių iš-

vagotas, tamsiai įdeges; lūpos plonos, nedidelės pilkos akys, gan arti viena kitos, bruožai taisyklingi. Žili plaukai buvo stropiai sušukuoti. Jo veidas nestokojo išraiškos, o jaunystėje Vilsonas turbūt buvo išvaizdus, bet manieringas. Atrodė taip, tarsi ir mėlynus marškinius, atlapus prie kaklo, ir pilkas drobines kelnes, sudužus jo laivui, jam, likusiam vien su pižama, būtų paaukoję gailestingi pašaliečiai. Nežiūrint to nerūpestingo apdaro, jis panėšėjo į draudimo kompanijos skyriaus vedėją, kuriam derėtų dėvėti juodą švarką su kanapėtom kelnėm, baltą apykaklę ir nerėžiantį akies kaklaraištį. Nesunkiai įsivaizdavau, kaip nueičiau pas jį reikalauti draudimo atlyginimo už pamestą laikrodį ir kaip atsakinėdamas į jo klausimus suglumęs pajusčiau, kad, nepaisant jo mandagumo, jis nė kiek neabejoja, jog keliantys tokius reikalavimus žmonės yra arba kvailiai, arba sukčiai.

Pakilę nužingsniavome skersai aikštę ir žemyn gatve, kol pasiekėme Morgano restoraną. Atsisėdome sodelyje. Aplinkui žmonės kalbėjo rusiškai, vokiškai, itališkai ir angliškai.

Dona Liucija, šeimininko žmona, atkrypavo prie mūsų ir žemu maloniu balsu pasisveikino. Dabar jau pusamžės ir apkūnios, jos veide dar buvo matyti pėdsakai to nuostabaus grožio, kuris prieš trisdešimt metų paakino dailininkus nutapyti tiek daug prastų jos portretų. Jos akys, didelės ir vaiskios, priminė Heros* akis, o šypsena buvo meili

* Hera – graikų mitologijoje deivė, Dzeuso sesuo ir žmona, dažnai vadinama „jautake“.

ir simpatinga. Mes trise kiek laiko kai ką apšnekėjome, nes Kapryje netrūksta skandalų, kuriuos dera apšnekėti, tačiau neradome nieko ypač įdomaus, tad po valandėlės Vilsonas pakilo ir mus paliko. Netrukus ir mudu su draugu nuėjome į jo vilą vakarieniauti. Pakeliui jis paklausė manęs, ką manau apie Vilsoną.

– Nieko, – atsiliesčiau. – Netikiu, kad tavo istorijoje yra nors krislelis tiesos.

– Kodėl gi?

– Jis ne toks žmogus, kad taip pasielgtų.

– O iš kur žinoti, kaip žmogus gali pasielgti?

– Man jis atrodo visiškai normalus verslininkas, išėjęs į pensiją ir gaunantis padorias pajamas iš vyriausybės vertybinių popierių. Manau, kad tavo istorija – tik eilinė Kaprio paskala.

– Galvok ką nori, – atšovė draugas.

Buvome įpratę maudytis paplūdimy, pramintu Tiberijaus maudyklomis. Važiuodavom fiakru žemyn iki tam tikros vietos, o paskui eidavom pėsčiomis pro apelsinmedžių sodelius ir vynuogynus, aidinčius nuo cikadų svirpimo ir dvelkiančius sunkiais karštos saulės kvapais, kol prieidavom uolos viršūnę, nuo kurios status vingiuojantis takas vedė prie jūros. Po dienos ar dviejų, dar prieš mums leidžiantis į apačią, mano draugas pasakė:

– O, Vilsonas vėl sugrįžo.

Nušlepsėjom per paplūdimį, kurio, kaip maudyklos, vietintelis trūkumas buvo tas, kad jį klojo ne smėlis, o gargž-

das. Vilsonas pamatė mus ir pamojavo. Jis stovėjo su pypke burnoje vienomis kelnaitėmis. Jo kūnas buvo tamsiai įrudęs, bet neišsekęs – ir, išskyrus raukšlėtą veidą bei žilus plaukus, jaunatviškas. Sušilę po ėjimo, mes greitai nusirengėm ir iškart šokom į vandenį. Per šešias pėdas nuo kranto jis buvo trisdešimt pėdų gylio, bet toks skaidrus, kad galėjai matyti dugną, ir šiltas, bet gaivinantis.

Kai išlipau, Vilsonas gulėjo ant pilvo, pasikišęs po savi mi rankšluostį, ir skaitė knygą. Užsidegiau cigaretę ir atsisdau šalia.

– Gerai paplaukiojot? – pasiteiravo jis.

Įkišo pypkę į tą knygos vietą, kur skaitė, ir užvertęs pasidėjo prie savęs ant akmenukų. Matyt, buvo nusiteikęs pakalbėti.

– Puikiai, – atsakiau. – Tai geriausias maudynės pasaulyje.

– Žinia, žmonės mano, kad čia buvo Tiberijaus maudyklos. – Jis mostelėjo ranka į beformę mūro masę, pusiau panirusią į vandenį, pusiau išsikišusią. – Bet visa tai niekai. Iš tikrųjų tai buvo tik viena iš jo vilų.

Žinojau tai. Bet visada pravartu leisti žmonėms išsikalbėti, jeigu jie to nori. Jeigu netrukdate jiems tave protinti, tai nuteikia juos maloniai tavo atžvilgiu. Vilsonas sukikeno.

– Keistas žmogėnas tas Tiberijus. Gaila, dabar manoma, kad visose istorijose apie jį nėra nė vieno teisingo žodžio.

Jis pradėjo man pasakoti viską apie Tiberijų. Na, aš irgi buvau skaitęs Svetonijų, taip pat istorines knygas apie anks-

tyvąją Romos imperiją, taigi nieko labai naujo neišgirdau. Tačiau pastebėjau, kad jis neblogai apsiskaitęs. Taip jam ir pasakiau.

– Na, matote, kai čia apsigyvenau, aš, suprantama, ėmiau tuo domėtis ir turėjau daug laiko skaitymui. Kai gyvenimi tokiuose vietose, apipintoje daugybe vaizdinių, istorija tampa tokia tikroviška, tarytum pats gyventum istoriniais laikais.

Čia turiu priminti, jog ėjo 1913 metai. Pasaulis buvo ramus ir jaukus, ir niekas negalėjo įsivaizduoti, kad kas nors sudrumstų jo giedrą egzistenciją.

– Kiek laiko čia gyvenate? – paklausiau.

– Penkiolika metų. – Jis pažvelgė į ramią žydrą jūrą, ir jo plonomis lūpomis perbėgo keistai švelni šypsena. – Įsimylėjau šią vietą iš pirmo žvilgsnio. Turbūt girdėjote apie legendinį vokietį, kuris atplaukė iš Neapolio tik papietauti ir pažiūrėti į Žydrąją grotą, bet pasiliko čia keturiasdešimt metų. Aš nebūsiu čia keturiasdešimt metų, o tik dvidešimt penkerius. Bet tai geriau negu nieko.

Laukiau, ką jis dar pasakys. Sprendžiant iš to, ką papasakojo ką tik, išties atrodė, kad toje mano girdėtoje istorijoje yra tiesos. Bet tuo metu visas varvėdamas iš vandens atbėgo mano draugas – labai didžiavosi praplaukęs visą mylią, ir pokalbis pakrypo į kitus dalykus.

Paskui sutikau Vilsoną keletą kartų aikštėje ir paplūdimy. Jis buvo draugiškas ir mandagus. Niekada neatsisakydavo pasišnekučiuoti, ir įsitikinau, kad jis pažįsta ne tik kiekvieną salos colį, bet ir gretimą žemyno krantą. Buvo

daug ką skaitęs įvairiomis temomis, bet jo arkliukas buvo Romos istorija – ją jis puikiai išmanė. Atrodė, kad turi ne itin lakią vaizduotę ir tik vidutinišką protą. Dažnai juokdavosi, bet santūriai, o jo humoro jausmą pakutendavo paprasti juokeliai. Eilinis žmogus. Neužmiršau tos keistos pastabos, kurią jis išsakė per pirmąją trumpą mūsų pokalbį, bet tos temos daugiau nelietė. Vieną dieną, sugrįžę iš paplūdimio ir paleidę vežiką aikštėje, mudu su draugu paprašėme jį atvažiuoti penktą valandą ir nuvežti mus į Anakapri*. Ketinome lipti į Solaro kalną, pavakarieniauti mėgstamoje tavernoje ir pareiti pėsčiomis mėnesienoje – kabojo pilnatis ir naktiniai vaizdai buvo nuostabūs. Kol kalbėjomės su vežiku, Vilsonas stovėjo šalia – jį pavėžėjome, kad jam nereikėtų eiti per karštį ir dulkes. Daugiau iš mandagumo, o ne dėl kokių kitų priežasčių paklausiau jo, ar nenorėtų prie mūsų prisidėti.

– Kviečiu aš, – pridūriau.

– Mielai padraugausiu, – atsiliepė jis.

Bet kai atėjo laikas išvykti, mano bičiulis prastai pasijuto; jis manė, kad pernelyg ilgai užsibuvo vandeny ir kad neištvers tokio ilgo ir varginančio pasivaikščiojimo. Taigi išėjau vienas su Vilsonu. Užkopėme ant to kalno, pasigėrėjom atsivėrusiomis erdvėmis ir sukaitę, alkani ir ištroškę grįžom į taverną, nes jau temo. Vakarienę buvom užsisakę iš anksto. Maistas buvo skanus, nes Antonijas – puikus vi-

* Anakapris – vienas iš dviejų miestelių Kaprio saloje (kitas – Kapris), į pietvakarius nuo Žydrosios grotos.

rėjas, o vynas iš jo paties vynuogyno, toks nestiprus, kad galėjai jį gerti kaip vandenį, ir pirmąjį butelį pabaigėme kartu su makaronais. Kai baigėme antrąjį, pajutome, kad gyvenimas ne toks jau blogas. Sėdėjome mažame sodelyje po svyrančiomis vynuogių kekėmis. Oras buvo maloniai drungnas. Tvyrojo ramus vakaras, mes sėdėjom vieni. Padavėja atnešė *bel paese** sūrio ir lėkštę figų. Aš užsisakiau kavos ir stregos, geriausio itališko likerio. Vilsonas atsisakė cigaro, bet užsidegė pypkę.

– Turime dar daug laiko, – pasakė jis, – mėnulis pakils virš tos kalvos tik už valandos.

– Pakils ar nepakils, – žvaliai atsakiau, – tikrai turim gražaus laiko. Tai vienas iš Kaprio malonumų, kad niekad nereikia skubėti.

– Laisvalaikis, – pratarė jis. – Kad žmonės suprastų! Tai pats brangiausias dalykas, kurį gali turėti, o jie tokie kvaili, kad net nežino, jog reikia jo siekti. Darbas? Jie dirba dėl darbo. Neįstengia suvokti, kad vienintelis darbo tikslas yra laisvalaikis.

Vynas kai kuriuos žmones skatina leisti į bendro pobūdžio samprotavimus. Jo pastabos buvo teisingos, bet kas galėtų tvirtinti, kad originalios? Aš nieko nepasakiau, tik brūkštelėjau degtuką ir užsidegiau cigarą.

– Kai pirmąsyk atvykau į Kaprį, buvo pilnas mėnulis, – tęsė jis susimąstęs. – Turbūt tas pat mėnulis kaip šįvakar.

* *Bel paese* – minkštas riebus sūris su kieta luoba, gaminamas Italijoje. (*Bel paese* – gražus kraštas.)

– Tikrai tas pat, juk žinote, – nusišypsojau.

Jis kreivai šyptelėjo. Sodelį apšvietė vienintelė žibalinė lempa, kabojusi mums virš galvų. Prie jos šviesos valgyti buvo tamsoka, bet patogu keistis prisipažinimais.

– Ne tai norėjau pasakyti. Turėjau omeny, kad rodos, tai atsitiko vakar. Praėjo penkiolika metų, o kai žvelgiu atgal, atrodo kaip mėnuo. Niekada anksčiau nebuvo buvęs Italijoje. Atvykau vasaros atostogų. Iš Marselio laivu nuplaukiau į Neapolį, apvaikščiojau Pompėją, Paestumą* ir dar porą panašių vietų, tada atvykau čia savaitei. Šios vietos vaizdas man iškart patiko, tai yra vaizdas iš jūros. Žiūrėjau, kaip jis vis artėja, paskui sėdome į nedideles garlaivio valtį ir išlipome krantinėje, kur mus pasitiko minia erzeliuojančių žmonių, norinčių panėšėti mūsų bagažą, viešbutininkų šūksniai, apgriuvę namai Didžiojoje priplaukoje. Ėjimas aukštyn į viešbutį, vakarienė terasoje – na, visa tai mane apsvaigino. Tikra tiesa. Nebežinojau, ar stoviu ant galvos, ar ant kojų. Niekada nebuvo gėręs Kaprio vyno, bet buvau apie jį girdėjęs. Manau, buvau kiek įkaušęs. Visiems nuėjus gulti, sėdėjau terasoje ir žiūrėjau į mėnulį virš jūros ir didžiulį raudoną dūmų kamuolį, kylantį iš Vezuvijaus. Aišku, dabar žinau, kad vynas, kurį gėriau, buvo rašalas, o ne joks Kaprio vinas, bet tada jis man atrodė geras. Tačiau apgirtau ne nuo vyno, o nuo vaizdingos salos, nuo erzeliuojančių žmonių, nuo mėnulio ir jūros, ir

* Paestumas – graikų kolonistų miestas, įsikūręs Tirėnų jūros pakrantėje 600–450 m. pr. Kr.

nuo oleandru viešbučio sodelyje. Niekada nebuvo matęs oleandro.

Tai buvo ilga kalba, tad ji ėmė troškinti. Jis kilstelėjo savo taure, bet ji buvo tuščia. Paklausiau, ar dar įpilti stregos.

– Ji kelia šleikštulį. Gal geriau butelį vyno? Būtų sveikiau, juk tai grynos vynuogių sultys ir jos niekam nepakenks.

Užsakaiu dar vyno ir, kai ji atnešė, pripyliau taures. Vilsonas nurijo didelį gurkšnį ir su palengvėjimu atsidusęs tęsė.

– Kitą dieną radau tą maudynių vietą, į kurią einame. Neprasta maudykla, pamaniau. Tada ėmiau klaidžioti po salą. Man pasisekė, kad kaip tik tuo metu Puntoje di Timberio* vyko šventė, ir aš pataikiau į patį jos vidurį. Mergelės Marijos statula ir kunigai, patarnautojai, mosuojantys smilkytuvais, ir visa minia linksmų, besijuokiančių, įsiau drinusių žmonių, daugelis puošniai apsirengę. Sutikau ten anglą ir paklausiau, ką visa tai reiškia. „O, tai Dangun Ėmimo šventė, – atsakė jis, – bent jau taip sako katalikų Bažnyčia, tačiau tai tik jos išmonė. Iš tiesų tai Veneros šventė, pagoniška. Afroditė, kylanti iš jūros, ir taip toliau.“ Klausantis jo, mane apėmė keistas jausmas. Rodės, nukeliavau toli į praeitį, jei suprantate, ką noriu pasakyti. Paskui vieną vakarą nusigavau į pakrantę pažiūrėti į Faraljonės** mėnesienoje. Jeigu likimo deivės norėjo, kad toliau dirbčiau banke, jos turėjo neleisti man ten vaikščioti.

* Kyšulys Kaprio salos šiaurės rytuose.

** Dvi uolos prie rytinio Kaprio kranto, kyšančios stačiai iš jūros.

– Buvote banko tarnautojas, ar ne? – paklausiau.

Suklydau dėl jo profesijos, bet ne per daugiausia.

– Taip, buvau „Jorko ir Sičio“ banko Krofordo gatvės skyriaus vedėjas. Patogi darbovietė, nes gyvenau Hendone* ir nueiti nuo durų iki durų tetrūkdavo trisdešimt septynias minutes.

Jis paptelėjo pypkę ir vėl ją užsidegė..

– Tai buvo paskutinis mano atostogų vakaras. Turėjau grįžti į banką pirmadienio rytą. Kai pažvelgiau į tas didžiules uolas, kyšančias iš vandens, į mėnulį virš jų, į žvejų, gaudančių sepijas, valčių švieses, į tą taikingą nuostabų paveikslą, tariu sau: na, galų gale, kodėl man reikia grįžti? Juk neturiu nieko išlaikyti. Mano žmona mirė nuo bronchų uždegimo prieš ketverius metus, o vaiką paėmė auginti senelė, mano žmonos motina. Sena kvailė neprižiūrėjo mergaitės tinkamai, jai prasidėjo kraujo užkrėtimas, tada amputavo koją, bet vaiko nepavyko išgelbėti, vargšėlė mirė.

– Kaip baisu, – ištariau.

– Taip, labai krimtausi dėl to, bet, žinoma, ne tiek, kiek būčiau sielojęsis, jeigu ji būtų gyvenusi su manim. Tačiau, man regis, tai buvo Dievo malonė. Ką veikti mergaitei tik su viena koja? Gailėjau ir savo žmonos. Mes labai gerai sutarėme. Nors nežinau, ar būtume ištvėrę iki galo. Ji buvo iš tų moterų, kurioms visada rūpi, ką pagalvos kiti žmonės. Jai nepatiko keliauti. Istbornas** jai buvo geriausios atosto-

* Londono gyvenamasis rajonas

** Pajūrio kurortas pietinėje Anglijos pakrantėje.

gos. Ar žinote, kad pirmąkart perplaukiau Lamanšą tik po jos mirties?

– Bet turbūt turite kitų giminaičių?

– Jokių. Buvau vienturtis sūnus. Tėvas turėjo brolių, bet jis išvažiavo į Australiją man dar negimus. Kažin ar kas pasaulyje yra vienišesnis nei aš. Nemačiau jokios priežasties, dėl kurios negalėčiau elgtis taip, kaip noriu. Tuo metu man buvo trisdešimt ketveri.

Jis man sakė, kad saloje gyvena penkiolika metų. Taigi dabar jam buvo keturiasdešimt devyneri. Tiek jam ir būčiau davęs.

– Dirbau nuo pat septyniolikos metų. Neturėjau jokių kitų perspektyvų, tik dirbti tą patį darbą diena iš dienos, iki išeisiu į pensiją. Paklausiau savęs: ar verta? Kas čia blogo, jeigu mesiu viską velniop ir praleisiu likusį gyvenimą čionai? Juk tai pati gražiausia vieta, kokią esu matęs. Bet buvau verslo žmogus, atsargus iš prigimties. „Ne, – pasakiau sau, – neskrajosiu padebesiais, išvažiuosiu rytoj, kaip ir ketinau, ir gerai viską apsvarstysiu. Gal grįžęs į Londoną manysiu visai kitaip.“ Nelaimingas kvailys! Šitaip praradau visus metus.

– Tai nepakeitėte savo nuomonės?

– Tikrai ne. Visą laiką dirbdamas be perstojo galvojau apie čionykštes maudynes, apie vynuogynus, pasivaikščiojimus po kalvas, apie mėnulį ir jūrą, ir aikštę vakarais, kai visi vaikšto ir kalbasi po dienos darbų. Man nerimą kėlė tik vienas dalykas: abejoju, ar pateisinama nedirbti, kai visi kiti dirba. Tada perskaičiau neva istorinę knygą, parašytą Mari-

jono Krofordo*, joje radau istoriją apie Sybarį ir Krotoną**. Tai buvo du miestai. Sybaryje žmonės tiesiog mėgavosi gyvenimu ir smagiai leido laiką, o Krotonos miestelėnai buvo veiklūs ir darbštūs, ir taip toliau. Vieną dieną Krotonos kariai atėjo ir nušlavė Sybarį, o po kiek laiko iš kažkur atėjo daugybė kitų karių ir nušlavė Krotoną. Sybaryje neliko akmens ant akmens, o Krotonoje liko tik viena kolona. Tai padėjo man apsispręsti.

– Kaipgi?

– Jų galas buvo vienodas, ar ne? Kai dabar pažvelgi atgal, kurie buvo mulkiaiai?

Aš neatsakiau, tad jis tęsė.

– Kvaršinau sau galvą dėl pinigų. Bankas išleisdavo į pensiją tik turinčiuosius trisdešimties metų stažą, bet jei išeidavai anksčiau, gaudavai išeitinę išmoką. Sudėjau ją su tuo, ką gavau pardavęs savo namą, ir su nedidelėm santaupom, bet to neužteko rentai iki gyvos galvos nusipirkti. Būtų kvaila paaukoti viską dėl malonaus gyvenimo ir neturėti tiek pajamų, kad jis būtų malonus. Norėjau įsigyti nedidelį namelį, samdyti tarną, kartais nusipirkti tabako, žmoniško maisto, vieną kitą knygą ir truputį atsidėti nenumatytiems atvejams. Gerai žinojau, kiek man reikia. Apskaičiavau, kad pinigų pakaktų nusipirkti dvidešimt penkerių metų rentai.

– Jūs tada buvote trisdešimt penkerių?

* Marion Crawford (1854–1909) – amerikiečių rašytojas, gimęs ir miręs Italijoje, išgarsėjęs serija romanų apie romėnų didikų šeimos gyvenimą.

** Senoviniai graikų miestai, įkurti pietų Italijoje apie 700–600 m. pr. Kr.

– Taip. Man jos užtektų iki šešiasdešimties. Galų gale niekas negali būti tikras, kad gyvens ilgiau, daugelis žmonių miršta sulaukę penkiasdešimties, o kai sueina šešiasdešimt, geriausia gyvenimo dalis būna jau praeity.

– Kita vertus, niekas negali būti tikras, kad mirs šešiasdešimties.

– Na, nežinau, tai pareina nuo žmogaus.

– Jumis dėtas, būčiau pasilikęs banke iki pensijos.

– Tada būčiau sulaukęs keturiasdešimt septynerių. Dar ne per senas džiaugtis čionykščiu gyvenimu, dabar štai esu vyresnis ir mėgaujuosi juo kaip ir anksčiau, bet būčiau buvęs per senas, kad patirčiau tą ypatingą malonumą, kurį jau-ti tik jaunystėje. Žinia, gali ir penkiasdešimties metų smagintis kaip trisdešimtmetis, tačiau tai ne tas pats smagumas. Norėjau gyventi tobulą gyvenimą, kol dar turėjau energijos ir entuziazmo kuo geriausiai jį išnaudoti. Dvidešimt penkeri metai man atrodė ilgas laikas, o dvidešimt penkeri laimės metai rodėsi verti, kad už juos brangiai užmokėčiau. Buvau nusprendęs metus palūkėti, metus ir palaukiau. Paskui įteikiau prašymą išeiti iš darbo ir, vos gavęs išeitinę išmoką, nusipirkau rentą ir atvykau čia.

– Dvidešimt penkerių metų rentą?

– Taip.

– Ir niekada nesigailėjote?

– Niekada. Man tie pinigai jau atsipirko. Ir dar liko dešimt metų. Ar nemanote, kad po dvidešimt penkerių tobulos laimės metų pats laikas ištarti „pakaks“?

– Galbūt.

Jis nepaaiškino, ką tada darys, bet jo ketinimai buvo aki-vaizdūs. Maždaug tokią istoriją ir buvo papasakojęs mano draugas, tik iš pirmų lūpų ji skambėjo kiek kitaip. Vogčia mečiau žvilgsnį į jį. Neįžvelgiau jame nieko ypatingo. Žiūrėdamas į glotnų rimtą veidą, niekas nebūtų pagalvojęs, kad jis gebėtų neįprastai pasielgti. Nesmerčiau jo. Jis taip keistai sudėliojo savo paties gyvenimą, ir aš nemačiau priežasčių, kodėl jam nevalia jo tvarkyti taip, kaip nori. Vis dėlto man per nugarą nuėjo šiurpuliai.

– Sušalote? – nusišypsojo jis. – Jau galime keliauti žemyn. Mėnulis bus patekėjęs.

Prieš mums išsiskiriant Vilsonas paklausė, ar kada norėčiau pamatyti jo namelį, ir po dviejų ar trijų dienų, sužinojęs, kur jis gyvena, nužingsniauau jo aplankyti. Tai buvo kaimiška trobelė, toli nuo miesto, vynuogyne, su vaizdu į jūrą. Prie durų augo apsipylęs žiedais didelis oleandras. Namelyje buvo tik du nedideli kambariai, mažytė virtuvėlė ir pašiūrė malkoms. Miegamasis panėšėjo į vienuolio celę, bet svetainė, maloniai kvepianti tabaku, buvo jaukiai apstatyta dviem dideliais foteliais, kuriuos Vilsonas atsivežė iš Anglijos, namų biuro stalą, nedideliu pianinu ir prikimštomis knygų lentynomis. Ant sienų kabėjo įrėmintos G. F. Votso* ir lordo Leitono** paveikslų graviūros. Vilsonas pasakė man, kad namukas priklauso vynuogyno savininkui, gyve-

* G. F. Watts (1817–1904) – anglų dailininkas ir skulptorius.

** Lord Leighton (1830–1896) – anglų tapytojas.

nančiam kitam name aukščiau įkalnėje, o jo žmona ateina kas dieną tvarkyti kambarių ir gaminti maisto. Tą vietą jis radęs, kai pirmąkart atvyko į Kapri, o sugrįžęs išsinuomojo ir nuo tada visą laiką čia gyvena. Pamatęs pianiną ir atvers-tas gaidas, paklausiau, ar skambina.

– Prastai, bet visada mėgau muziką ir tiesiog smaginuosi barškindamas.

Jis sėdo prie pianino ir paskambino vieną Bethoveno sonatos dalį. Jam nelabai sekėsi.

Peržvelgiau jo repertuarą: Šumanas ir Šubertas, Betho-venas, Bachas ir Šopenas. Ant stalo, prie kurio valgydavo, gulėjo taukuota kortų kaladė. Paklausiau, ar žaidžia pasjansą.

– Dažnai.

Iš to, ką mačiau pas jį ir ką girdėjau iš kitų žmonių, susidariau gan tikslų vaizdą apie jo gyvenimą pastaraisiais penkiolika metų. Jis išties buvo dorybingas. Vilsonas plaukiodavo, daug vaikščiojo ir, regis, niekad nepaliovė žavėjęsis sala, kurią taip gerai pažinojo; skambino pianinu, dėstė pasjansą, skaitė knygas. Kviečiamas į svečius neatsisakydavo ir, nors nuobodokas, buvo malonus pašnekovas. Neįsižeisdavo, jeigu jį ignoruodavo. Jam patiko bendrauti su žmonėmis, tačiau jis visada išlaikydavo atstumą ir nenusileisdavo iki familiarumo. Gyveno taupiai, bet gana patogi. Niekam nebuvo skolingas nė penso. Manau, kad buvo ne iš tų, kurie pamišę dėl sekso, o jeigu jaunystėje retkarčiais turėdavo trumpalaikių meilės ryšių su kokia salos viešnia, kuriai galvą susukdavo apsupusi ją atmosfera, esu

tikras, kad savo jausmus, kol jie tverdavo, visada suvaldydavo. Manau, kad buvo pasiryžęs niekam neleisti kėsintis į jo nepriklausomą dvasią. Vienintelė jo aistra buvo gamtos grožis, ir jis ieškojo palaimos paprastuose dalykuose, kuriuos gyvenimas siūlo visiems. Pasakysite, kad tai labai savanaudiška egzistencija. Taip, iš jo niekam nebuvo jokios naudos, bet, kita vertus, jis niekam nedarė nieko blogo. Vienintelis Vilsono tikslas buvo jo paties laimė, ir atrodė, kad jis ją pasiekė. Tik nedaugelis žino, kur ieškoti laimės, ir dar mažiau žmonių randa ją. Nežinau, ar Vilsonas buvo kvailys, ar išminčius, bet jis tvirtai žinojo, ko nori. Man keisčiausia buvo tai, kad jis toks niekuo neišsiskiriantis. Niekada nebūčiau jo prisiminęs, jei nebūčiau žinojęs, kad vieną dieną, po dešimties metų, jei kokia liga anksčiau nenutrauks jo gyvenimo siūlo, jis turės sąmoningai palikti šį pasaulį, kurį taip mylėjo. Turbūt ši mintis, niekad neišeinanti jam iš galvos, vertė jį su tokiu entuziazmu mėgautis kiekviena gyvasties akimirka.

Tačiau pasielgčiau neteisingai jo atžvilgiu, jeigu nepamėčiau, kad jis neturėjo įpročio kalbėti apie save. Man rodos, kad tas draugas, pas kurį viešėjau, buvo vienintelis žmogus, kuriam jis atsiskleidė. O man papasakojo tą istoriją tik todėl, kad įtarė, jog ją jau žinau, be to, tą vakarą, kai ją pasakojo, buvo išgėręs nemažai vyno.

Mano viešnagė baigėsi ir aš išvykau iš salos. Po metų prasidėjo karas. Man atsitiko daug dalykų, pakeitusių gyvenimo tėkmę, tad į Kaprį vėl nuvykau tik po trylikos metų.

Mano draugas irgi buvo sugrižęs, bet nebebuvo toks turtin-
gas ir apsigyveno name, kur man nebuvo kambario, taigi aš
apsistojau viešbutyje. Jis atėjo pasitikti manęs į prielauką
ir mes kartu pavakarieniavome. Per vakarienę paklausiau,
kurgi jo namas.

– Tu jį žinai, – atsakė jis. – Tai tas namukas, kurį turėjo
Wilsonas. Pristačiau vieną kambarį ir išėjo jauki vietelė.

Kadangi mano protą buvo užėmę tiek daug dalykų, per
tuos ilgus metus apie Wilsoną nė karto nepagalvojau, tačiau
dabar, šiek tiek sukrėstas, jį prisiminiau. Tie dešimt metų,
kurie jam buvo likę, kai susipažinau su juo, jau seniai buvo
praėję.

– Ar jis nusižudė, kaip buvo žadėjęs?

– Tai liūdnoka istorija.

Wilsono planas buvo neblogas, tik turėjo vieną trūku-
mą, kurio jis turbūt negalėjo numatyti. Jam niekad nebu-
vo atėję į galvą, kad po dvidešimt penkerių tobulos laimės
metų šiame ramiame užutėkyje, kur niekas pasaulyje ne-
drumstė ramybės, jo charakteris pamažu praras tvirtybę.
Valiai ugdyti reikia kliūčių; o kai jų nėra, kai siekiant savo
svajonių išsipildymo nereikia dėti pastangų, nes tas svajo-
nes galima įgyvendinti vos ištiesus ranką, valia tampa bejė-
gė. Jeigu visą laiką vaikštai lyguma, raumenys, kurių reikia
kopiant į kalną, atrofuojasi. Tai banalūs teiginiai, bet taip
yra. Kai Wilsono rentą pasibaigė, jis nebesiryžo pasidaryti
galo, kuriuo buvo ketinęs užsimokėti už ilgą palaimingos
ramybės būseną. Kiek galėjau suprasti iš draugo žodžių, o

vėliau ir iš kitų kalbų, drašos jam netrūko. Jis tiesiog atidėliojo tai diena iš dienos.

Jis gyveno saloje taip ilgai ir taip tvarkingai apmokėdavo savo sąskaitas, kad jam nesunku buvo gauti paskolų; niekad anksčiau nesiskolinęs pinigų, jis sutiko nemaža žmonių, kurie paprašyti mielai skolindavo nedideles sumas. Vilsonas tiek metų reguliariai mokėjo nuompinigių, kad namo savininkas, kurio žmona Asunta vis dar jam patarnaudavo, keletą mėnesių į tai žiūrėjo pro pirštus. Visi tikėjo juo, kai jis pasakodavo, kad mirė jo giminaitis ir kad jis laikinai pakliuvęs į keblią padėtį, nes dėl teisinių formalumų vis dar negali atgauti jam paliktų pinigų. Jis šitaip dėsė daugiau nei metus. Paskui nebegaudavo kreditų iš vietinių prekeivių ir niekas jam nebeskolindavo. Jo šeimininkas įspėjo jį, kad nepadengęs išsiskolinimo iki tam tikros datos privalės išsikelti iš namo.

Dieną prieš tai jis nuėjo į mažytį miegamąjį, uždarė duris ir langus, užskleidė užuolaidas ir uždegė gorę su anglim. Kitą rytą Asunta, atėjusi paruošti jam pusryčių, rado jį be sąmonės, bet dar gyvą. Tas kambarys buvo su skersvėjais, ir, nors jis stengėsi visaip jį užsandarinti, kad neįeitų šviežias oras, padarė tai nelabai kruopščiai. Atrodė, lyg paskutinę akimirka, nors jo padėtis buvo beviltiška, jis kiek suabejojo, ar siekti užsibrėžto tikslo. Vilsoną nuvežė į ligoninę, ir jis ten sunkiai sirgo, bet galiausiai atsitaisė. Tačiau ar dėl apsinuodijimo smalkėm, ar dėl šoko jis neišsaugojo visų protinių ir fizinių gebėjimų. Nebuvo pamišęs, bent jau ne tiek

pamišęs, kad jį uždarytų į beprotnamį, bet aiškiai ne visai sveiko proto.

– Nuėjau jo aplankyti, – pasakojo man draugas, – bandžiau prakalbinti, bet jis tik keistai žiūrėjo į mane, tarsi negalėtų prisiminti, kur mane matęs. Išrodė gan baisiai gulėdamas lovoje su savaitę neskusta žila barzda, bet, išskyrus tą keistą akių išraišką, atrodė visai normalus.

– Kokią keistą akių išraišką?

– Nežinau, kaip tiksliau ją apibūdinti. Mįslinga. Tai absurdiškas palyginimas, bet įsivaizduok, kad sviedei akmenį aukštyrą į orą ir jis nenukrito, o pasiliko ten...

– Tai tikrai būtų mįslė, – šyptelėjau.

– Tai va, toks mįslingas ir jo žvilgsnis.

Niekas nežinojo, ką su juo daryti. Wilsonas neturėjo pinigų ir jokių vilčių jų gauti. Jo daiktus pardavė, bet gautų pinigų neužteko jo skoloms padengti. Jis buvo anglas, o italų valdžia nenorėjo už jį prisiimti atsakomybės. Britų konsulas Neapolyje tokiam reikalui neturėjo lėšų. Žinoma, jį buvo galima parsiusyti į Angliją, tačiau niekas nežinojo, ką daryti su juo, kai jis atvyktų. Tada Asunta, tarnaitė, pasakė, kad jis buvo geras ponas ir geras nuomininkas ir, kol turėjo pinigų, už viską apsimokėdavo, tad gali miegoti pašiūrėje prie to namo, kur gyveno ji ir jos vyras. Ir dalytis su jais maistu. Taip jam buvo pasiūlyta. Sunku pasakyti, ar jis suprato, ar ne. Kai Asunta atėjo paimti jo iš ligoninės, jis nusekė pasikui ją neištaręs nė žodžio. Atrodė, kad nebeturi savo valios. Dabar jį laiko jį trečius metus.

– Tai nelabai patogus būstas, – pasakė mano draugas. – Jie surėmė jam aplūžusią lovą ir davė porą atklodžių, bet ten nėra jokio lango, tad žiemą šalta kaip ledainėje, o vasarą karšta kaip orkaitėje. Maistas išties paprastas. Juk žinai, kaip valgo tie valstiečiai: makaronai sekmadieniais, o mėsa – kada Dievas duos.

– O ką jis veikia visą laiką?

– Klajoja po kalvas. Bandžiau susitikti su juo du ar tris kartus, bet nieko neišėjo. Kai tik pamato mane ateinant, puola bėgti kaip kiškis. Retkarčiais Asunta nulipa žemyn pasikalbėti su manim, tada duodu jai šiek tiek pinigų, kad nupirktų jam tabako, bet kažin ar jis kada gauna jo.

– Ar neskriaudžia jo?

– Asunta tikrai jam gera. Ji elgiasi su juo kaip su vaiku. Gaila, bet jos vyras šiurkštoka. Jis pyksta, kad Vilsono išlaikymas kainuoja. Nemanau, kad jis žiaurus ar panašaus būdo, bet man atrodo, kad pernelyg griežtas jam. Verčia jį nešioti vandenį, valyti tvartą ir dirbti kitus darbus.

– Kokia kraupi lemtis, – pasakiau.

– Jis pats ją prisišaukė. Galų gale gavo tai, ką užsitarnavo.

– Manau, kad mes visi gauname, ką užsitarnaujame, – pasakiau. – Bet dėl to jo likimas nemažiau kraupus.

Po dviejų ar trijų dienų mudu su draugu išėjome pasivaikščioti. Žingsniavome siauru taku per alyvmedžių giraitę.

– Vagi Vilsonas, – staiga tarė mano draugas. – Tik nežiūrėk į jį, kitaip nubaidysi. Eik nesidairydamas.

Ėjau nukreipęs žvilgsnį į taką, tačiau akies kampučiu pamčiau vyrą, pasislėpusį už alyvmedžio. Mums artinantis jis nejudėjo, bet jaučiau, kad stebi mus. Kai tik praėjome, išgirdau tapsėjimą. Vilsonas tarsi medžiojamas žvėris spruko į saugią vietą. Tada mačiau jį paskutinį kartą.

Jis mirė pernai. Tokį gyvenimą ištvėrė šešerius metus. Viena rytą jį rado ramiai gulintį ant kalno šlaito, lyg būtų užmigęs. Iš tos vietos jis galėjo matyti dvi dideles uolas, vardu Faraljonės, kyšančias iš vandens. Buvo mėnulio pilnatis, ir jis turbūt ėjo pažiūrėti į jas mėnesienoje. Gal jį nužudė to vaizdo grožis.